

АКАДЕМІЧНИЙ ТЕКСТ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Олена Осадча

старший викладач

кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ACADEMIC TEXT AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATION OF THE STUDENTS WHO MAJOR IN NATURAL SCIENCES

Author: Olena Osadcha

Abstract.

The aim of the study is to identify the characteristics of an academic text and consider its role as a component of professional communication of students of natural sciences. The research is specifically concerned with the ways of forming and developing the skills of the students who major in natural sciences to create effective academic text of different types. The paper makes an attempt to study and generalize the research of the national and foreign scientists and practitioners dealing with different aspects of an academic text: its organization, lexical and grammatical specific features and editing. The practical recommendations for students have been given and the effective techniques have been offered. Special attention has been paid to cross-cultural differences when it comes to writing essays by American and Ukrainian students. The role of reading, selecting, and citing scientific sources has been revealed. The examples given in the study have provided the support to the fact that the formation of the skills of academic writing is a necessary component of professional communication of students. It contributes greatly to development of scientific skills, creativity, critical thinking of students and their academic mobility.

ВСТУП

Оновлення змісту освіти є важливою складовою розвитку освіти в Україні, що передбачає її відповідність потребам особистості та суспільства. Сучасний рівень глобалізації та інтернаціоналізації освіти вимагає від фахівця здатності здійснювати міжнародну професійну комунікацію, працювати у міжнародних компаніях, публікувати статті та монографії у міжнародних виданнях, виступати з доповідями на конференціях. Академічна мобільність є вимогою сьогодення, передбаченою освітніми програмами підготовки спеціалістів різних напрямків.

Вивчення іноземної мови спрямовано не тільки на засвоєння лексичних одиниць та граматичних структур, але й на формування компетенцій працювати у міжнародному контексті, користуватися іноземними науковими джерелами. Одним з курсів, спрямованих на вирішення цих задач є курс академічного письма. Академічне письмо передбачає не тільки самостійне критичне опрацювання великої кількості матеріалу, але й формує у студентів дослідницькі, комунікативні та організаційні уміння, а також уміння узагальнювати та аналізувати вже існуючий досвід та презентувати результати своїх власних досліджень у письмовій формі.

У вищих навчальних закладах Європи та Америки існує багатий теоретичний та практичний досвід формування у студентів компетенцій академічного письма, розроблена велика кількість програм, посібників та підручників. Введення курсу «Академічне письмо» у навчальні освітні програми в Україні відбулося порівняно нещодавно, тому зростаючі потреби у якісних практичних та теоретичних дослідженнях не відповідають рівню забезпечення студентів відповідними навчальними матеріалами. Це зумовлює необхідність дослідження лінгвістичних, педагогічних, міжкультурних засад формування та розвитку у студентів навичок створення академічного тексту. Велика кількість вітчизняних науковців та практиків зверталися до різних аспектів проблеми навчання академічного письма [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7]. Створено багато корисних та цікавих посібників та підручників. Спираючись на позитивний досвід з формування та вдосконалення навичок академічного письма, можна зробити висновок, що знання особливостей академічного тексту, прийомів його створення, специфіки самого процесу академічного письма сприяють успіху студентів у професійному спілкуванні іноземною мовою.

Мета даного дослідження – визначити характеристики академічного тексту з різних перспектив, дослідити ефективні прийоми створення академічного тексту, проаналізувати процес академічного письма, та

розробити практичні рекомендації для студентів природничих спеціальностей щодо написання якісної письмової роботи. Багато уваги у дослідженні приділяється досвіду вітчизняних та іноземних фахівців, які працюють над цією проблемою.

1. Характеристики академічного тексту

Введення курсу «Академічне письмо» у навчальні освітні програми підготовки сучасного фахівця було зумовлене вимогами сьогодення. Необхідно навчати студентів логічно викладати свої думки, дотримуватися певних правил побудови висловлювання у науковому стилі, добирати відповідні лексичні та граматичні засоби для створення тексту. Крім цього, курс «Академічного письма» тісно пов'язаний з проблемами академічної доброчесності, відповідального ставлення до наукових джерел, цитування.

Автори курсу «Основи академічного письма» Н. Шліхта та І. Шліхта вважають його необхідним етапом ознайомлення студентів із ґрунтовною світовою академічною традицією, а «також навчальним елементом професійного становлення та розвитку студентів, забезпечення їх необхідними знаннями та інструментами, оволодіння та оперування якими є необхідними для повноцінного функціонування у освітній спільноті, а також на ринку праці у майбутньому» [9, с. 5]. Курс розроблено в межах Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні «Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project, SAIUP», що адмініструється Американськими Радами з міжнародної освіти за сприянням МОН України та підтримки Посольства США в Україні.

Перший навчальний посібник з англomовного академічного письма для студентів, аспірантів та науковців був створений Т. В. Яхотновою. Необхідність створення такого підручника була визначена тим фактом, що незважаючи на те, що існує багато підручників з академічного письма у країнах Західної Європи та Америки, вони орієнтовані на студентів, які навчаються в англomовних університетах. Підручник «English Academic Writing for Students and Researchers» більше відповідає умовам та освітньому середовищу, у якому знаходяться українські студенти та враховує особливості освітнього процесу. У підручнику розглядається роль англійської мови у світі, природа письма, основні лінгвістичні риси англійського наукового стилю, важливі компоненти наукового тексту. Друга частина присвячена основним жанрам наукового спілкування. Підручник також пропонує інформацію щодо написання окремих видів текстів: науковий проєкт на здобуття гранту, життєпис та біографічні дані, різні види листів. Автор широко використовує

результати філологічних досліджень сучасного англомовного наукового дискурсу.

Різні аспекти проблеми академічного письма досліджувалися багатьма вітчизняними фахівцями. Т. К. Варенко зробила порівняльний аналіз особливостей академічного дискурсу в англійській та українській мовах на матеріалі вебсайтів ВНЗ України та англомовних країн [2]. Г. М. Дзіман проаналізував жанрово-стилістичні аспекти формування англомовної компетенції студентів-магістрів у письмі [3, с. 52]. Т. В. Зубенко підкреслила роль інформаційних технологій у формуванні англомовних навичок письма [4, с. 226].

Для нашого дослідження становить суттєвий інтерес робота О. Є. Стеценко, присвячена актуальності розвитку навичок академічного письма в процесі написання есе студентами немовних спеціальностей [8, с. 123].

Вважається, що для того, щоб оволодіти навичками академічного письма, потрібно сформувати у студентів академічну, інформаційну та міжкультурну грамотність. Академічна грамотність передбачає читання та розуміння наукових текстів та мети їх створення, а також використання необхідних прийомів та принципів для викладення власних думок, використовуючи необхідні аргументи, факти та докази. Інформаційна грамотність створює умови для пошуку та аналізу джерел інформації та доцільного їх використання, дотримання правил цитування. Неможливо говорити про успішну професійну комунікацію поза межами міжкультурного контексту. Тому міжкультурна грамотність є третім важливим компонентом академічного спілкування. Знання особливостей культур, наукового та ділового листування, традицій та цінностей становить основу роботи у міжнародному контексті.

Спираючись на досвід вивчення теоретичних засад академічного письма, С. К. Ревуцька виводить формулу створення академічних текстів, яка складається з трьох «П»: процес, практика, продукт [6, с. 11]. Продуктом є текст, який можуть побачити читачі з різним досвідом, потребами та інтересами. Це продукт творчого процесу, який спирається на власний досвід, тобто на практику.

Академічний текст – це продукт індивідуального творчого процесу, але його організація має певні вимоги. Базова модель академічного тексту включає вступ, основну частину та заключну частину. Вступ містить стисле викладення проблеми, визначення її релевантності та актуальності. Основна частина може містити декілька підрозділів. Кожний підрозділ присвячений

окремій проблемі, має факти, пояснення та докази. Заключна частина містить висновки, коментарі та окреслює подальші перспективи роботи у цьому напрямку.

Дослідники виокремлюють такі ознаки академічного тексту як професійна спрямованість, полілогічність, креативність, селективність, замкненість, нециклічність, мовна нормативність, та належність до певного стилю [7]. Академічний текст має бути адресований певному колу професіоналів, котрі зацікавлені у його контенті, пов'язаному з професійною діяльністю. Автор тексту спілкується з багатьма читачами, у чому й полягає його полілогічність. У процесі створення тексту автор використовує власні підходи та думки, тим самим демонструючи свою креативність. Селективність передбачає вибір окремого адресату інформації. Цікавою характеристикою є замкненість, яка передбачає той факт, що читачі повинні мати певну професійну підготовку, готовність сприймати викладену інформацію. Вибір лінгвістичних засобів та інструментів повинен відповідати нормам та вимогам академічного спілкування та обраному стилю.

У наукових джерелах можна знайти інші підходи до характеристики академічного тексту. Так, на думку Ж. В. Колоїз, академічному тексту притаманні такі характеристики як інформативність, членованість, зв'язність, лінійна послідовність, цілісність, проспекція, модальність та завершеність [5, с. 34]. Інформативність передбачає втілення задуму автора надати інформацію про наукове дослідження та його підсумки та результати, дотримуючись правил функціонування наукової мови. Текст повинен містити чітко виділені структурні елементи, що і становить його членованість. Ці елементи мають бути поєднані між собою, що забезпечує зв'язність тексту. Лінійна послідовність забезпечує розвиток думки, підкріплення її фактами та результатами. Цілісність тексту характеризує його смислову єдність, цілісне оформлення вступної та заключної частини, поєднання елементів тексту за допомогою мовних засобів та структур. Проспекція передбачає подальший розвиток теми, його перспективи, прогнозовані результати, а ретроспекція пов'язує його з попередніми дослідженнями та відомостями. Модальність тексту виражає відношення автора до змісту тексту. Завершеність тексту підтверджує задум автора та забезпечує доведення того, що задум втілено та виконано.

З точки зору цілісності та спрямованості, система академічного тексту містить фокус, організацію та механіку. Фокус тексту визначає проблеми, які розглядаються у тексті, основні поняття, актуальність проблеми, цікавість висновків та результатів. Організація – це структурна композиція тексту, його

архітектура, цілісне поєднання елементів. Вона підпорядковується правилам та законам побудови тексту, і від неї залежить, наскільки легко та переконливо буде сприйматися текст. Механіку тексту становлять лексичні та граматичні засоби, синтаксис та навіть стилістичні прийоми. Правильне вживання граматичних структур, адекватної лексики забезпечує те, що автор донесе свої думки до читача та досягне мети створення академічного тексту.

Проблема академічного дискурсу привертає багато уваги з боку вітчизняних та іноземних дослідників. Вони використовують функціональний підхід, лінгвостилістичний підхід, лінгвокультурологічний підхід, розділяючи їх з точки зору лінгвістичних особливостей, особливостей культури та задач, які вирішуються. Т. К. Варенко дослідила особливості академічного дискурсу в англійській та українській мовах на базі контенту вебсайтів ВНЗ України та англomовних країн. Зазначено, що нагальною потребою сьогодення є забезпечення академічної термінології та стандартизації представлення контенту на таких сайтах. З наведених прикладів автор робить висновок, що при окресленні вимог до оформлення матеріалів для англійської мови властивий більш особистісно орієнтований підхід рекомендаційного характеру [2, с. 17]. На сайтах українських ВНЗ рекомендації до оформлення результатів досліджень носять дещо безособовий характер, тоді як в англomовному тексті використовуються модальні дієслова, наказовий спосіб дієслів. Окремі поняття академічного дискурсу не завжди мають повні відповідники, спостерігається специфіка у представленні певних академічних понять.

Академічний текст має певну структуру та будову. Зазвичай він поділяється на абзаци. Абзац вважається одиницею академічного тексту. Абзаци відіграють важливу роль у сприйнятті тексту. В англійському академічному тексті абзац може містити 75 – 125 слів. Абзац починається з ключового речення, яке розкриває, про що йдеться у ньому. Важливу роль у композиції наукового тексту відіграють заголовки абзаців. Заголовок повинен розкривати тему дослідження, масштаб дослідження, бути зрозумілим для цільової аудиторії читачів. Заголовки можуть мати різні синтаксичні структури. Т. В. Яхонтова виділяє такі їх типи:

- 1) номінативні конструкції, коли заголовок містить один або декілька іменників;
- 2) заголовки з двокрапками, коли дві частини заголовка розділяються двокрапками;
- 3) заголовки, які складаються з двох частин різних синтаксичних типів та відокремлюються не двокрапкою;

- 4) дієслівні конструкції, які містять форму *-ing* у ролі головного елемента;
- 5) повне речення як заголовок [10, с. 73].

Добре структуровані абзаци допомагають читачеві краще та швидше зрозуміти тему, поділяючи текст на зручні секції. Абзац складається з групи речень, які відносяться до однієї теми. Довжина абзацу значно варіюється залежно від типу академічного тексту, але вона не може бути менше, ніж 5 речень. Зазвичай перше речення вводить тему, а інші речення містять визначення, приклади, інформацію, причини та висновки. Частини абзацу пов'язуються вступними фразами або сполучниками.

Абзаци можуть бути організовані вертикально або горизонтально. Якщо переваги групуються в одному абзаці, а недоліки в іншому, така організація називається вертикальною. Якщо проблема аналізується з різних точок зору, така організація називається горизонтальною. Це можна проілюструвати на прикладі теми «*Should animals be kept in zoos?*» При вертикальній організації перший абзац це переваги (*benefits*), недоліки (*drawbacks*), висновки (*summary*).

При горизонтальній організації перший абзац містить аналіз проблеми з соціальної (*social*) точки зору, другий – з економічної (*economic*), третій – з етичної (*ethical*) позицій. Заключний абзац – висновки.

Важливим елементом академічного тексту є цитування. Цитати демонструють, що автор знайомий з предметом дослідження, добре орієнтується у стані дослідження проблеми, роботами та висновками попередніх дослідників, знаходить підтвердження своїм ідеям та гіпотезам. Цитати можуть бути прямі та непрямі. Прямі цитати наводяться без змін, а непрямі цитати інтегруються у текст, часто перефразовані, за допомогою *reporting verbs* (*analyze, describe, discover, prove, examine, find out, point out, revise, imply, presume, claim*).

Процес академічного письма починається з постановки цілі письма: презентувати результати власного дослідження; відповісти на питання, поставлене автором або вибране ним; обговорити предмет, який становить інтерес та висловити свою думку щодо нього; синтезувати або узагальнити дослідження, яке було виконане іншими науковцями. Залежно від поставленої цілі, академічний текст може розподілятися на такі види: конспект (письмовий запис головних ідей лекції або тексту), доповідь (опис роботи, що виконав студент), проєкт (дослідження, виконане одним студентом або групою студентів за темою, запропонованою викладачем), есе (найбільш типовий вид письмової роботи за темою, запропонованою викладачем; містить 500 – 1000 слів), дисертація (більш серйозне

дослідження, яке виконує студент з теми, яку він сам обирає, з метою отримання наукового ступеня, зазвичай 20000 слів).

Науковий стиль вважається характеристикою академічного тексту. Його можна описати як точний, безособовий та об'єктивний. В академічному стилі не вживаються ідіоматична (*that's a pretty kettle of fish*) та розмовна лексика (*kids*), прислівники, які описують особистісне ставлення (*surprisingly, luckily*), риторичні питання (*How can we avoid pollution?*), особистісні оцінки (*when we think about it*), цитування прислів'їв (*It is no use crying over spilt milk*). Висновки не повинні бути категоричними. Замість «*Lack of vitamins causes health disorders*» краще написати «*Lack of vitamins may cause/ tends to cause health disorders*». Вживання дієслів у пасивному стані більш характерне для англійського академічного тексту, ніж для українського, але воно не повинно бути надмірним. Є типові помилки, яких треба уникати: треба вживати *such as* замість *like*, *a significant number* замість *lots of*, *factor, issue, topic* замість *thing*, *improve, increase* замість *get better*, *positive/ negative* замість *good/bad*.

Щодо процесу академічного письма, певну цікавість викликає дослідження англійського фахівця, який займається питаннями теорії та практики створення академічного тексту Браяна Стріта. Він виділяє 3 моделі, які характеризують процес академічного письма: навички дослідження (*study skills*), академічна соціалізація (*academic socialization*) та академічна писемність (*academic literacy*) [14, с. 113].

Порівняння цих моделей показало, що перша модель домінувала в теорії та практиці протягом тривалого часу, але вимоги до академічного тексту досить відрізнялися залежно від контексту, дисципліни та освітнього середовища конкретного вишу. У межах моделі «навички дослідження», студентів ознайомлювали із набором стандартних лінгвістичних засобів та інструментів. В результаті отримані тексти були досить формальні та не відповідали вимогам стилю. Модель академічної соціалізації більш точно відображала прагматичний аспект академічного письма, так як передбачала наукове професійне спілкування представників однієї наукової спільноти. Академічне письмо розглядалося з точки зору необхідності ділитися інформацією, отриманою в результаті наукових досліджень. Автор вважає, що у межах моделі академічної писемності науковці досліджують, а практики беруть до уваги різноманітність практик академічного письма у різних контекстах. Це означає створення та обговорення нових жанрів академічного письма, різні дисциплінарні вимоги щодо аргументації, структуруванні інформації та риторичних стилів. Б. Стріт наголошує, що на

цьому етапі недостатньо користуватися англійською мовою у традиційному сенсі, тобто розуміти та виражати значення через слова і речення. Багато того, що ми створюємо пов'язане з поєднанням мов: аудіовізуальні ресурси, технічні *know-how* [14, с. 114].

Академічне письмо розвиває навички студентів організовувати дослідження, оцінювати інформацію, надавати відповідну аргументацію, відповідати на аргументи інших науковців, аналізувати інформацію, чітко висловлюватися у письмовій формі. Можна виділити наступні принципи ефективного академічного письма:

1. По-перше, це чітка ціль письма – дати відповідь на питання, поставлені у назві. Найбільш поширені цілі – це переконати, аналізувати/ синтезувати та інформувати. Якщо ціль тексту – переконати читача, змусити його прийняти позицію автора, треба підкріплювати думку ілюстраціями, фактами, переконливими аргументами. Якщо це аналітичний текст, тоді потрібно проаналізувати існуючі думки щодо наданої теми та вибрати кращий варіант, який буде відповідати вашим критеріям. Аналітичні завдання часто досліджують кейси, вивчають причини та наслідки, оцінюють способи вирішення проблеми, знаходять зв'язки між різними ідеями, аналізують аргументи інших авторів. Синтетична частина академічного тексту з'являється, коли автор пов'язує всі факти та робить свій власний висновок. Якщо це інформативне письмо, воно має за мету пояснити можливі відповіді на поставлене питання, надати читачеві інформацію. Воно відрізняється від аналітичного письма тим, що не нав'язує читачеві власну точку зору автора, а намагається розширити світогляд читача.

2. Другим принципом академічного письма є залучення аудиторії. Автор починає з того, що визначає цільову аудиторію, для якої створюється текст. Для студентів це можуть бути їх однокурсники або члени дослідницької групи. Вони можуть цікавитися темою, але не цікавитися читанням роботи. Тому треба визначити, які ідеї можуть стимулювати їх увагу й інтерес. Читач не повинен робити зусилля, щоб зрозуміти ідеї, логіку або організацію матеріалу. Думки автора мають передаватися чітко та супроводжуватися вичерпними поясненнями.

3. Третім принципом є чітке передавання вашої власної точки зору. Академічний текст – це не тільки перелік або узагальнення фактів та результатів. Важливо дізнатися, що саме автор думає з приводу тієї чи іншої проблеми, які власні оригінальні ідеї він генерує.

4. Четвертим принципом буде фокусування на обраній темі. Не варто обтяжувати текст фактами та ідеями, які не стосуються питання, що

аналізується. Не треба вводити неважливу, нецікаву або суперечливу інформацію.

Важливо пам'ятати про правильну організацію тексту. Академічне письмо вимагає чіткої моделі, що поєднує вступ, основну частину з декількох параграфів, висновки. Всі частини мають бути логічно поєднані один з одним. Кожний абзац містить достатню підтримку до ключового речення (факти, приклади, описи, звертання до власного досвіду, думки експертів та цитування).

Ще один важливий принцип академічного письма – ефективне використання професійних та академічних джерел високої якості. Їх потрібно інтегрувати у власне дослідження, а не представляти окремо. Це означає, що перед тим, як наводити цитати із джерел, матеріал треба ввести, ретельно проаналізувати, пояснити.

Знання і розуміння особливостей академічного тексту, процесу його написання дозволяє студентам створювати унікальні тексти, що є важливою складовою професійного спілкування студентів.

2. Особливості роботи над академічним текстом під час професійного спілкування студентів природничих спеціальностей

Освітня програма підготовки фахівця вищим навчальним закладом України передбачає формування таких компетенцій, як використання іноземної мови для професійного спілкування, уміння користуватися науковими джерелами іноземною мовою, уміння створювати чіткі послідовні тексти (листи, доповіді, есе, резюме). Очікувані програмні результати містять вимоги здійснювати академічну комунікацію іноземною мовою. Студенти повинні знати змістовні та композиційні особливості академічного тексту, види академічних текстів, міжнародний досвід академічного спілкування. Студенти повинні вміти генерувати ідеї, добирати аргументи, створювати логічно організований текст, фрагменти текстів-описів, текстів-міркувань, аналізувати академічний текст.

Формування цих компетенцій здійснюється у декілька етапів: початковий, основний та просунутий. На кожному з цих етапів есе, або аргументований твір, є досить ефективною та продуктивною формою роботи. Розрізняють літературне та академічне есе. Зважаючи на обмежену кількість годин, у процесі навчання студентів природничих факультетів доцільно зосередитися на написанні академічного есе. Із усього різноманіття форм і стилів есе виділяємо такі як *Cause and Effect essay*, *Classification and Division essay*, *Comparison and Contrast essay*, *Descriptive essay*. Можна також

використовувати опис діаграм, графіків. Бажано обирати проблеми професійної тематики, наприклад, мікробіологія, фізіологія людини, біохімія, біотехнології та харчові технології, лабораторна діагностика, екологія. На початковому етапі можна використовувати «*guided compositions*», де задається початок речення, а перед студентом постає задача закінчити його так, щоб отримати зв'язний текст. Есе «*Tourism and its effects on the environment*» може мати такий вигляд:

In today's society the world is becoming a global village. People travel While some people are aware of ..., the others...

Tourism has its advantages and disadvantages. On the one hand, ... People benefit from... Besides,

On the other hand, it has negative consequences. Firstly, ... Secondly, ... Lastly, ... As a result, ...

All things considered, It will be effective if ... Another important step ...

Щоб виконати це завдання, треба виділити аргументи, які підтверджують позитивний вплив туризму на довкілля та такі, що доводять його негативний вплив. Це можна обговорити у групі та оформити у спеціальні таблиці. Кожний аргумент повинен підкріплюватися фактами та прикладами (*reason – support*). З одного боку, в процесі обговорення та пошуків аргументів активізуються когнітивні здібності студентів, пам'ять, уява, логічне мислення, антиципація. З іншого боку, студент вирішує задачу пошуку лінгвістичних засобів, граматичних структур, лексичних одиниць, синтаксичних конструкцій.

У контексті міжнародної інтеграції виникає питання порівняння підходів до написання аргументованого есе українських та американських студентів. Така спроба була зроблена О. Костенко [12]. Автор відмічає, що вибір тем есе відрізняється. Американці фокусуються на більш практичних проблемах, а українці на морально-етичних, часто патріотичних. Так, американців турбують теми «Залежність від технологій», «Вегетаріанство», «Глобальне потепління», «Права тварин», тоді як українці обирають більш соціальні теми «Роль людини у суспільстві», «Особистість, що вплинула на мене», «У чому полягає важливість освіти». Відрізняється не тільки тематика, але й те, як формулюються теми. В американському варіанті вони прямолінійні та відверті, тоді як в українському більш узагальнені.

Можна прослідити відмінності в аргументації: американці надають перевагу фактам, а українці використовують більш фігуральну мову. Американська риторика – це «*logos*» (логічність аргументів), а українська риторика – це «*pathos*» (емоційність) [12, с. 15]. Есе, написане американцем,

орієнтоване на читача, тоді як есе, написане українським студентом, орієнтоване на того, хто його створює. Українець використовує більше метафор, піднесений стиль, порівняння. Таке есе можна охарактеризувати як філософське, узагальнююче. Есе американця більш аргументоване та логічне. Цінується, якщо є приклади з власного досвіду.

Щодо структури есе, українці використовують більшу гнучкість. Американські студенти слідкують за тим, щоб параграф містив ключове речення, ідея якого підтримується аргументами. Зазвичай їх має бути не менше, ніж 2 – 3. Українські студенти часто не дотримуються цих вимог і обирають довільну кількість аргументів. Вони не завжди будують заключне речення, тому може здаватися, що параграф різко обривається. Проаналізувавши схожі та відмінні риси есе, написаних американськими та українськими студентами, можна зробити висновок, що вимоги до написання есе треба уніфікувати та увідповіднити до міжнародних стандартів, не позбавляючи їх притаманних національних особливостей. Це можна зробити, приділяючи належну увагу тренуванню студентів у написанні добре структурованих параграфів, пошуку аргументів до ключового речення. Треба пропонувати такі теми, що викликають потребу використовувати не тільки описи та судження, але й факти та аргументи «за» та «проти». Важливо навчати студентів дотримуватися більш чітких правил організації тексту та висновків до нього. Написання есе може бути підготовчим етапом до написання більш серйозних робіт, таких як опис дослідження, доповідь, стаття, дипломна робота.

При побудові власного академічного тексту студентам потрібно вміти правильно вибирати граматичні та лексичні мовні засоби. Студенти природничих спеціальностей стикаються з певними труднощами у використанні граматичних структур, бо навички володіння граматичним матеріалом сформовані не на належному рівні. Аналіз типових граматичних помилок у побудові академічного тексту було зроблено у дослідженні, проведеним авторським колективом у складі І. С. Бахова, Л. Ф. Лозинської та А. Д. Алиєвої. Вони виділили такі основні групи помилок: помилки, що виникають при узгодженні підмета та присудка; вживання артиклів; використання часів дієслів; неправильне використання прийменників [1, с. 2]. Автори підкреслюють важливість формування граматичних навичок, використовуючи сучасні інформаційні технології та програми. Аналіз письмових робіт студентів природничих спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара показав, що найбільш поширені помилки це вживання форм неправильних дієслів, вживання

зв'язки *to be* у складних іменних присудках, вживання дієслів у пасивному стані, вживання прийменників. Студенти використовують речення, що є калькою речень рідної мови, уникають складних конструкцій *Complex Object, Complex Subject, Participial constructions*, модальних дієслів. Ознайомлення з такими конструкціями та тренування їх вживання має відбуватися у контексті, пов'язаному зі спеціалізацією студентів.

Невід'ємною складовою мовної підготовки студентів є формування лексичних навичок, а у контексті професійного спілкування - формування навичок вживання спеціальної лексики та термінології. Оволодіння біологічною, хімічною, медичною лексикою викликає суттєві труднощі, бо навіть носії мови визнають, що вивчення такої лексики можна порівняти з вивченням іноземної мови. «*To study Biology is truly to study a foreign language*».

Біологія належить до STEM дисциплін (*science, technology, engineering and mathematics*). Навіть серед цих дисциплін біологія унікальна щодо кількості термінів та слів, які студенти мають знати. Для студента другого курсу коледжу, який вивчає мікробіологію, кількість слів у глосарії становить 2000. Важливо зазначити, що вільне володіння цією лексикою передбачає не тільки знання значень слів, але й поєднання їх у професійному контексті. Основними принципами роботи над професійною лексикою є: 1) нова лексика опрацьовується перед завданнями з читання; 2) недостатньо дати визначення слову, щоб зрозуміти його значення; 3) розвиток словникового запасу повинен базуватися на попередніх знаннях студентів; 4) пояснення слів має бути активним, а не пасивним; 5) чим більше студенти повторюють слова, тим більше вони засвоюють їх [13, с. 486].

Американські викладачі запропонували методику, яка базується на застосуванні Біологічних Діалогів, складених парами студентів на основі запропонованих викладачем *word lists*. *Word lists* містили 20 – 25 лексичних одиниць. Студенти самі обирали партнера та склали діалог на 5 хвилин. Наведемо приклад такого діалогу:

- Do you want some of the Twinkie?
- No thanks, the corn syrup in that has been **genetically modified**, it could be poisonous from the **Bt gene** they put in there.
- What are you talking about? Thanks to **biotechnology** people can now make **transgenic plants** and animals with genes that they naturally wouldn't have.
- They **insert** the Bt gene into corn crops to make them **herbicide resistant**. And with the help of **bioremediation**, we can also **remove pollutants** and wastes

from the environment where our crops grow.

– What about **transgenic** animals? Does that mean the burger I ate earlier also had some crazy gene in it?

– Probably no, transgenic animals are mostly used in **biopharming**.

Діалог презентувався іншим студентам групи, потім обговорювався та оцінювався (чи були неправильно вжиті слова, пропущені слова, слова, що не відповідали контексту). Студентам було запропоновано опитувальник з такими питаннями:

«Do you feel that this assignment helped you to improve your knowledge of the subject? In what way?»;

«What went well in your Genetic Dialogue presentation?»;

«What would you have changed about your presentation?».

Такі методи підвищують мотивацію студентів, використовуючи діяльнісний підхід, стимулюють студентів до більш точного та контекстуального вживання професійної лексики, розвивають уміння працювати у групі, критичне мислення, креативність, формують відповідальне ставлення до продукту своєї інтелектуальної праці.

Синтаксичні конструкції можуть викликати певні труднощі у студентів. Важливо приділити увагу формуванню навичок побудови та вживання складних речень. Прості речення простіше писати та читати, але одною з синтаксичних характеристик академічного тексту є наявність складних речень. Однак, так як для студентів пріоритетом є чіткість та ясність, вони схильні уникати складних речень, поки не відчують, що можуть будувати їх правильно. Частини складного речення поєднуються сполучниками, відносними займенниками, пунктуацією. Виходячи з цього, викладач має використовувати тренувальні вправи, які націлені на формування цієї навички (поєднання двох речень в одне, встановлення відповідностей, продовження речень, пошук дефініцій до слів). Дефініції зазвичай мають дескриптивний характер, тому студенту доведеться використовувати складні речення (*Kidneys are the organs that separate waste fluid from the blood*). Дефініції будуються, вказуючи категорію та застосування: *A Master's degree (слово) is an academic award (категорія) for post-graduate students, given on completion of a dissertation (застосування)*.

Академічний текст обов'язково містить приклади. Доречні приклади можуть зробити текст яскравішим та допомогти зрозуміти його ідею. Студентам треба пропонувати такі вправи, де вони можуть самостійно добирати приклади та вводити їх за допомогою *for example, for instance, a case in point, such as, especially, particularly*.

З чого починається створення академічного тексту? Американський дослідник С. Бейлі вважає, що цей процес починається з читання [11, с. 32]. Студенти часто недооцінюють значення читання та пошуку відповідних джерел, але їх вибір допомагає визначитися з напрямками власного дослідження, оцінити стан вивчення проблеми, ознайомитися з поглядами інших науковців на проблему та шляхи її вирішення. Джерелами читання можуть бути підручник, вебсайт, наукова стаття, матеріали конференції, офіційний звіт (уряду або організації), електронна книга. Щоб не загубитися у різноманітті наукових джерел, варто складати бібліографічні списки, де вказується назва джерела, автори, рік видання, місце знаходження, основна характеристика контенту. Доцільно користуватися сайтами бібліотек, щоб швидше та ефективніше знаходити необхідні ресурси. Найкращий метод опанувати користування такими ресурсами – це практика. Бібліотечні сайти мають тренувальні програми для тих, хто звертається до них вперше.

Щоб академічне читання було ефективним, треба працювати над формуванням критичного підходу до читання. Студент не може опанувати навчальний матеріал тільки на лекціях та семінарах, потрібно екстенсивне читання. Наукові тексти можуть містити велику кількість нового вокабуляру та визначень, вони також написані у формальному стилі. С. Бейлі пропонує наступні прийоми читання іншомовного наукового тексту:

- 1) зверніть увагу на заголовок та підзаголовки;
- 2) проаналізуйте складові тексту (анотацію, контент, бібліографію);
- 3) «проскануйте» текст, щоб зрозуміти, чи містить він потрібну інформацію;
- 4) читайте екстенсивно, щоб знайти необхідну інформацію;
- 5) читайте інтенсивно, робіть нотатки ключових ідей [11, с. 20].

Після етапу читання варто перейти до етапу планування. Він складається з трьох частин: аналіз теми майбутнього тексту, щоб зрозуміти, про що треба писати; «мозковий штурм» теми, щоб організувати ідеї; підготовка макета тексту. На етапі «мозкового штурму» студенти записують ідеї, які виникають при обдумуванні теми у довільному порядку. Це можна робити у формі *mind-map*. У центрі такої карти розташовуються ключові слова, а від центра розходяться промені, які показують, як ідеї пов'язані з основною проблемою, що розглядається у тексті.

Уміння робити нотатки є передумовою створення якісного академічного тексту. Тут важливо звернути увагу на наступні прийоми. Треба використовувати свої власні слова, а не записувати все дослівно. Це допоможе уникнути плагіату. Не забувайте вказувати джерело, щоб потім не

витрачати час на його пошук при створенні бібліографічного списку. Нотатки робіть швидко, не пишіть довгими реченнями, фіксуйте тільки основні ідеї. Нотатки потребують чіткої організації. Їх бажано нумерувати, щоб швидко зрозуміти, про що йдеться. Можна використовувати аббревіатури, але не забувати перший раз записувати повністю, щоб потім не витрачати час на розшифровку.

Дослідження з природничих наук часто використовують статистику, щоб підкріпити отримані результати. Візуалізація результатів в таблицях або графіках дозволяє сприймати великі обсяги інформації. Тому у процесі навчання студентів природничих спеціальностей академічному письму, треба приділяти увагу активізації лексики, яка описує зміни: дієслова (*to increase/ to decrease, to grow/ to drop, to climb/ to decline, to rise/ to fall*), прислівники (*slightly, gradually, sharply, steadily*), структури прикметник + іменник (*a slight drop, a gradual fall, a sharp decrease*). Студенти можуть використовувати матеріали своїх досліджень, щоб будувати графіки, діаграми та описувати їх. Здається корисним працювати в парах або в командах і обмінюватися матеріалами.

При навчанні академічного письма на особливу увагу заслуговує вміння складати анотацію (abstract). Анотація – це стисла версія наукової роботи, яка висвітлює головні ідеї, чітко описує зміст та масштаб дослідження. Анотації дають можливість читачу зрозуміти основні цілі дослідження, його змісти, методи, що були використані, та результати. Виходячи з цієї інформації, читач вирішує, чи буде ця наукова праця корисна та цікава для нього. Після анотації наводяться ключові слова, що важливо, тому що вони використовуються у сучасних пошукових системах та полегшують пошук джерел стосовно теми дослідження. Якісно написана анотація складається з добре організованих зв'язних абзаців, використовує структуру «вступ – основна частина – висновки», що відображає цілі, результати, висновки та рекомендації. Вона також відтворює хронологію дослідження, містить логічні зв'язки між абзацами. Анотація не надає додаткової інформації, а просто містить підсумки роботи. Граматичною особливістю анотації є використання дієслів у пасивному стані. Це можна пояснити бажанням автора виділити інформацію, а не роль автора у дослідженні.

Студенти мають отримати практичні поради щодо складання анотації. По-перше, анотацію треба писати після завершення роботи. У такий спосіб можна чітко побачити ключові моменти дослідження та його хронологію. По-друге, у ключових словах треба визначити об'єкт дослідження, його масштаб, результати та рекомендації. Доцільно використовувати заголовки

та зміст роботи для послідовного викладення основних ідей дослідження. Обов'язково треба вичитати текст, щоб уникнути помилки. Якщо є змога, можна показати анотацію тому, хто знайомий з роботою, і дізнатися, чи адекватно вона відображає зміст.

З лексико-граматичної точки зору, студенти мають оволодіти відповідними структурами для написання вступу, опису матеріалів та методів та для написання висновків. Так, вступ зазвичай пишеться у теперішньому часі з використанням фраз таких, як «*The purpose of the study is to investigate the effects of ...*», «*The study is the initial attempt to explore ...*», «*The major objective of the study is to determine ...*». Матеріали та методи описуються у минулому часу з використанням наступних зворотів: «*The empirical part of the study was conducted in ...*», «*The subjects were randomly selected ...*», «*The data of the study were obtained from ...*», «*The responses were made on the scale ranging from ... to*». Висновки пишуться у простому теперішньому або минулому часі із використанням таких конструкцій: «*The results reveal that ...*», «*It was concluded that ...*», «*These data support the view that ...*». Викладач організує роботу над лексикою таким чином, щоб завдання були професійно спрямованими та пов'язаними з власними дослідженнями студентів. Академічну лексику можна використовувати у підготовці презентацій та наукових доповідей.

ВИСНОВКИ

1. Сучасний рівень глобалізації та інтернаціоналізації освіти вимагає від фахівця здатності здійснювати міжнародну професійну комунікацію, працювати у міжнародних компаніях, публікувати статті та монографії у міжнародних виданнях, виступати з доповідями на конференціях. Академічна мобільність є вимогою сьогодення, передбаченою освітніми програмами підготовки спеціалістів різних напрямків. Одним з курсів, спрямованих на вирішення цих задач є курс академічного письма. Академічне письмо передбачає не тільки самостійне критичне опрацювання великої кількості матеріалу, але й формує у студентів дослідницькі, комунікативні та організаційні уміння, а також уміння узагальнювати та аналізувати вже існуючий досвід та презентувати результати своїх власних досліджень у письмовій формі.

2. Характеристиками академічного тексту є професійна спрямованість, полілогічність, креативність, селективність, замкненість, нециклічність, мовна нормативність та належність до певного стилю. З точки зору цілісності та спрямованості, система академічного тексту містить фокус, організацію та

механіку. Формула створення академічних текстів складається з трьох «П»: процес, практика, продукт.

3. Принципи створення академічного тексту містять усвідомлення чіткої цілі письма, залучення аудиторії, передача власної точки зору, фокусування на обраній темі, правильна організація тексту, ефективне використання професійних та наукових джерел.

4. Академічні тексти, створені американськими та українськими студентами мають певні крос-культурні розбіжності. Відрізняється не тільки тематика, але й те, як формулюються теми. В американському варіанті вони прямолінійні та відверті, тоді як в українському більш узагальнені. В аргументації американці надають перевагу фактам, а українці використовують більш фігуральну мову. Американська риторика – це «*logos*» (логічність аргументів), а українська риторика – це «*pathos*» (емоційність). Всі ці особливості треба брати до уваги у процесі адаптації американських підручників до навчального процесу в українських ВНЗ.

5. Формування цих компетенцій здійснюється у декілька етапів: початковий, основний та просунутий. На кожному з цих етапів есе, або аргументований твір, є досить ефективною та продуктивною формою роботи. Оволодіння біологічною, хімічною, медичною лексикою викликає суттєві труднощі. Біологія належить до STEM дисциплін (*science, technology, engineering and mathematics*). Навіть серед них біологія унікальна щодо кількості термінів та слів, які студенти мають знати. Ефективним методом роботи над лексикою може бути метод «*Biology Dialogues*».

6. Вживання граматичних структур теж становить суттєві труднощі. До найбільш поширених помилок відносяться: вживання артиклів, використання часів дієслів, неправильне використання прийменників. Студенти використовують речення, що є калькою речень рідної мови, уникають складних конструкцій *Complex Object, Complex Subject, Participial constructions*, модальних дієслів. Ознайомлення з такими конструкціями та тренування їх вживання має відбуватися у контексті, пов'язаному зі спеціалізацією студентів.

Вивчаючи та аналізуючи наукові джерела, в яких розглядалися питання академічного письма, слід зазначити, що проблема створення навчальних посібників та розробки рекомендацій щодо написання академічних текстів є досить актуальною. Такі розробки відіграють важливу роль у вирішенні проблем, що виникають у студентів під час письма і сприяють формуванню компетенцій, пов'язаних з мистецтвом створення унікальних академічних текстів, їх організації, мовно-стилістичного оформлення та редагування.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Бахов І. С., Лозинська І. С., Алиєва А. Д. (2021). Граматичні помилки в англомовному письмовому академічному дискурсі. Міжнародний філологічний часопис. Том 12. № 4.
- [2] Варенко Т. К. (2013). Порівняльний аналіз поняттєвого апарату академічного дискурсу в українській та англійській мовах (на базі веб-сайтів ВНЗ України та англомовних країн). Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов, 16 – 19.
- [3] Дзіман Г. М. (2014). Жанрово-стилістичні аспекти формування англомовної компетентності студентів-магістрантів у письмі. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. Вип. 119, 51 – 54.
- [4] Зубенко Т. В. (2018). Формування англомовних навичок письма засобами інформаційних технологій. Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка: зб. наук. праць. Вип. 3, 221–227.
- [5] Колоїз Ж. В. (2019). Основи академічного письма. Практикум. Кривий Ріг, 178.
- [6] Ревуцька С. К., Зінченко В. М. (2019). Академічне письмо. Кривий Ріг, 130.
- [7] Сидоренко В. В. (2018). Полілог в академічному дискурсі. Зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Академічна культура дослідника в освітньому просторі», Сумський державний педагогічний ун-т імені А. С. Макаренка, 117-120.
- [8] Стеценко О. Є. (2016). Актуальність розвитку навичок англомовного академічного письма в процесі написання есе студентами немовних ВНЗ. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Вип. 26, 122 – 128.
- [9] Шліхта Н., Шліхта І. (2016). Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу. Київ, 61.
- [10] Яхонтова Т. В. (2003). Основи англомовного наукового письма: Навч. посібник для студентів, аспірантів і науковців. Львів: ПАІС, 220.
- [11] Bailey S. (2011). Academic Writing. A handbook for International Students. USA: Routledge, 314.
- [12] Kostenko O. (2013). Adaptation of the EPT specification to a Ukrainian argumentative writing test within the contrastive rhetoric approach. Urbana, Illinois, 201.
- [13] May R., Cook D., May M. (2013). How to Teach Your Students Fluency in Biology. Biological Dialogues. The American Biology Teacher. Vol. 75, No. 486 – 493.
- [14] Street B. (2015). Academic writing: Theory and Practice. Journal of Educational Issues. Vol 1. No. 2. Retrieved from URL: <http://dx.doi.org/10.5296/jei.v1i2.8314>

REFERENCES

- [1] Bakhov I. S., Lozynska I. S., Aliieva A. D. (2021). Hramatychni pomylky v anhlomovnomu pysmovomu akademichnomu dyskursi. Mizhnarodnyi filolohichnyi chasopys. Vol. 12. No. 4.
- [2] Varenko T.K. (2013). Porivnialnyi analiz poniattievoho aparatu akademichnoho diskursu v ukrainskii ta anhliiskyi movah (na bazi veb-saitiv VNZ Ukrainu ta anhломovnyh krain). Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Romano-hermanska fololohia. Metodyka vykladannia inozemnyh mov, 16 – 19.
- [3] Dziman H. M. (2014). Zhanrovo-stylistychni aspekty formuvannia anglomovnoi kompetentnosti studentiv-mahistriv u pysmi. Visnyk Chernihivskoho nazionalnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky. Vyp. 119, 51 – 54.
- [4] Zubenko T. V. (2018). Fomuvannia anhломovnyh navychok pysma zasobamy informatsiinyh tekhnolohii. Humanitarnyi visnyk Poltavskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu imeni Iurii Kondratiuka: zb. nauk. praz. Vyp. 3, 221–227.
- [5] Koloiz Zh. V. (2019). Osnovy akademichnoho pysma. Praktykum. Kryvyi Rih, 178.
- [6] Revutska S. K., Zinchenko V. M. (2019). Akademichne pysmo. Kryvyi Rih, 130.
- [7] Sydorenko V. V. (2018). Poliloh v akademichnomu dyskursi. Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii zdobuvachiv vushchoi osvitu I molodyh uchenykh «Akademichna kultura doslidnyka v osvitiomu prostori», Sumskyi derzhavnyi pedehohichnyi universytet imeni A. S. Makarenka, 117-120.

- [8] Stetsenko O. I. (2016). Aktualnist rozvytku navychok anhlomovnoho akademichnoho pysma v protsesi napysannia ese studentamy nemovnykh VNZ. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 16: Tvorchia osobystist uchytelia: problemy teorii i practuky. Vyp. 26, 122 – 128.
- [9] Shlikhta N., Shlikhta I. (2016). Osnovy akademichnoho pysma: Metodychni rekomendatsii ta prohrama kursu. Kyiv, 61.
- [10] Yakhontova T.V. (2003). Osnovy anhlomovnoho naukovoho pysma: Navch. Posibnyk dlia studentiv, aspirantiv i naukovtsiv. Lviv: PAIS, 220.
- [11] Bailey S. (2011). Academic Writing. A handbook for International Students. USA: Routeledge, 314.
- [12] Kostenko O. (2013). Adaptation of the EPT specification to a Ukrainian argumentative writing test within the contrastive rhetoric approach. Urbana, Illinois, 201.
- [13] May R., Cook D., May M. (2013). How to Teach Your Students Fluency in Biology. Biological Dialogues. The American Biology Teacher. Vol. 75, No. 486 – 493.
- [14] Street B. (2015). Academic writing: Theory and Practice. Journal of Educational Issues. Vol 1. No. 2. Retrieved from URL: <http://dx.doi.org/10.5296/jei.v1i2.8314>